

1b

1

Ditaba tsa nwa ya Malebogo ka thoko ya Babirwa.Babirwa mohlang ba hlaselwang ke Maburu.

Molato e be e le wa bona wa Babirwa ba ba beng ba agile ka tlase ga puso ya Malebogo, bo Rraphukhula le bo Kololo. Bona ba, ba rile ge ba bona nwa ya Malebogo le Maburu ba tsea dikgomo tsa bona ba di tshedisa noka ya Mohalakwa ba di tshedišetša kwa Sefoto ga Tauatswala, e be e ka ba ka ngwaga wa 1894. Tša bo Raphukhula tša tsena motsong wa Raseimedi, tše di ngwe ka mošate, tše dingwe tša agelwa moroka ka ntle ga motse. Ka tšatši le leng ke ge go fihla Maburu a leng ka tlase ga Mokhunthedi a Mabasa Mosweu ngwana berane (Fernt) e le mophato, le bo Malemolle a di oka, le bo Mpatlaka, le bo Morwa-nkwana-a phasha, ke gore ke batho ba neng ba dula Moletši kgaufi le Polokwane. Ba ile ba tswa ka dithaba tša ga Nawa (Elaauwberg) ba hlahlale noka ya Mohalakwa ba tshela ba fihla kwa Sefoto sa Mmakgakgala-ga Tauatswala, ba khumana dikgomo tse di beng di egetswe ka ntle ga motse, ba butsisa gore dikgomo tše ke tša mang? Ke ge ba botswa gore di tswa kwa pušong ya Malebogo, Maburu a tsea dikgomo tšela, le yena modisa wa tseona e leng Kgauthsi-a-boditsi, ke ge ba butsisa gore lena le buswa ke mang, na? Karabo ya re, re ya ipusa ka noshi, go tloga fao kgosi a ba fa phole ye phaswa leina la yona e le Matoro, Matoro Seletse naka ya Mohlatswa o tla rogwa ke ba ga Mahladisa, ge ba sepetse ba kopana le mehlala ye mengwe ya dikgomo ke ba butsisa kgantshi a boditsi gore a mo Bobirwa ga go na dikgomo tše dingwe ka ntle ga tše na? Yena a gana a tloga ba yo robala kwa thabaneng ya Serala, mo go thomang (mololwane) mokgamo wa district ea Polokwane (Pietersburg) le Tswaing (Zoutpansberg) ya re go le phirima ba bitša kgantshi gore ge o sa bolele ka byona bosego byo re tla phetha nago. Go tloga mo ba loutsa dithipa ba re go yena re go fa nakonyana e kgopole, yena a fela a gana ba re (Ons sal vir jou bal half any hier die aand). Re tla go fagola tšatši le. Ke ge Maila pudi ya ntani ba mo tshwara go tloga mo a rapela a thoma go ba botsa gore dikgomo di gona ba Mm mo lesa.

RM/

Ka busigo ge go esa ba di bea dipepetlana dipitsi tsa bona (Mōre vroeg saal hulle op die perde na Sefoto toe) ba go potse gona Sefoto ya re ge lehlaba ba fihla ba thika motse, ba botsa kgoši gore a phuthe batho, ke ge kgoši e le kgobuki. Yena a roma Sebusi-Rantloba go hlaba mokgosi wa go bitsa banna. A hlaba o mosese a re iiii-u i-i-i-i-u! Banna bohle phuthegang ka pela-pela ka nakonyana ba kgobokana kgoro ya tlala. Maila moshikara a thoma go letsa phala (trumpet,) ke ge Maburu ba atamela ba bangwe ba theoga thaba ka gore motse o be o agilwe thabeng, ba tsena ka malapeng ba ntšha dithunya dikgōlō tša tlala mokgorong, ba butšiša kgantshi, ba re shupa dikgomo a ya le bona motseng wa Rrasemoedi le ona wa moshate ba fihla ba ntšc ba ntšha dikgomo tšela, ka morago b a butšiša kgoši gore dikgomo tse ke tša mang di tšwa kae? Ke ge yena a se sa tseba gore a ka reng.

3 Mafelelong a re ga re di tsebe, go tloga fao ke ge ba bofa ka dikgōlō ka bobedi, ka bobedi. Maburu a thoma go roba dithunya ka dihlare, ba tšea banna, le kgoši le dikgomo ba leba dithaba tša ga Nanwa ba robala bohlabo kgomo mo letamong la ba ga Hlagana. Gona mo kgomo ya seamela madi a yona ke gore ba hlaba pholo gona fao. E le phaswa ka moso ba tsena kwa Mokwena, ba robala kgaufi le motse wa Mapena Maunatlala gona mo Mokwena ka tlase ga dithaba tša ga Nanwa, ba dula fao dikgwedi tše tharo dikgomo tša fetela pele kwa Makgabeng, Maburu ba butsisa Maunatlala batho ba ke ba mang? Yena a re ke yena morena wa ka. Ba re ge lokile dikgomo di tla dula gona kwa go fihla felong a nwa.

4 Ge re tswa kwa Gauteng Sepalo, re kgaogane le ba ga Kibi, yena morwa kgosi Kgomišhi ka taba ya gore mpeeng seatleng ke gore ntsheleng, rena ra gana ra re ga o re busi, ke ge rena Babirwa re ithoala, a re go rena ke tla bona gore le tla tsamaya ka yeng ka gore ke tshwere tseletso (Travelling pass) ya leeto ke ge re leba Moletsi go yo fihla goba go tsena ka yena ka gore re fihletše e le mpherere lefase le dubegile ra laelwa ke batho gore re ka tsamaya ga botse ge re ka tsena ka Mokhunthedi, ge re tsena ra khumana a ile ntweng a thibeletse mo masemong a Malebogo Mmamahututu. Ra tsena ka Letlape la Mohadi. Ka motse o mongwe wa ba ga bo rena Rantlong Mphaga yena a re go rena Babirwa le

RM/

tsebile go sepela. Naga ye e lla melodi. Go tloga mo le tsene
 ka Mmamila ke gore mo nokeng ya Bohlokwe ra tlo tshela noka ra
 tsena ka gara sefata sa Rrapanyane ge re kopane le Babirwa ba
 reputše (belege) kgoši a lapile ka leeto, a ba phathagile ke
 (mabolontiri a tshwane) mophato wa Maburu ba re omisa ba re le ba
 5 mang? Phetolo ya re, re ba Maunatlala ke ge bona, ba re ke ba bo
 rena ba tswa Sepalo go tloga fao ra hwetsa dikgomo ka mo mohlakeng wa
 noka ya kolola Sepolopote, di iswa gona kwa lelareng la Mokhunthedi
 (madulong) Mmamahututu gona mo selokong sa masemo a Malebogo ba ga
 Nanwa, ba ila ntshi ya sekgala. Rona ra fetela gae, ge re tsena,
 ka metse re khumane dira di fokwa mo motseng wa kgosi Masilo a
 Makokela, Sekoba setlogolo sa ga Mohwasa. Gona moo le rena ra
 fokwa le mephato ye etswang dira ka morago ra thoma go dumadisa
 le batho ka morago ga matšatši a se makae, ra yo rema ditsela tša
 go rapalla le dithaba, go ya ga Makgabela fao ke ge yena Mokhunthedi
 a thibeletše mo nokeng ya Mokwena go tloga fao ra ya gona mo a
 dulang go yo a biwa dira ra khumana batho ba ile ka mephato. Ba ga
 6 Matlala ka tsela ya bona rena ra leba thaba ya Matje meriti ke
 bona ba matje bceang re yegae.

Ke ge re khumana dikgomo tša ba ga Nanwa. E le rena Mophato
 wa Sekoba le Maunatlala, ge ke re ke ya go tsona ka utlwa thunya ka
 ba ka patamafase kolo e fitile, ka tsena ka gare ga tsona ka
 hlaba mokgosi. ka re i-u! ka tsena dikgomo ka bloka mokgwattai
 Mokwena kgomo ya marumo, weee!

Gona fao ke ge ea tsena Dikgashe a bo Mosibudi diphofa o di
 abela Mstebele a kgwaetsa. Ra thunya (lesodi) goba Sekgwa, ra gapa
 dikgomo ra di ila Mokhunthedi, go tloga fao ke ge a re tshwanetse
 go yo robala mohlakeng wa Mmampye, gona mo Mogale yo mogolo ya bits-
 wang Jakob Mokgobu (Jakob twee k vrou sonder kind) a beng a
 bogola bjale ka tshwane ya poo, a le gona kwa godimo ga thaba ya
 Matje. Ge re seno tsena ka gona mo ra abiwa rena le ba ga Kibi
 7 rena le ba gona kwa motseng wa moshate rena le mohlanka ye
 mongwe wa lekgowa ge re atamela motse re bona difoka ka moka tša
 mathaka a gabo rena di le morago, fao le rena ra thoma go tshaba
 ra ba ra tlogela sefoka sa rena re utlwa sethunya.

RM/

Ke ge re utlwa Mapelise a sekgobokgobo sa ditlou ba re le tlogetse sefoka, ra thoma go thunya ka buntsi go feta sefoka, gona mo ke ge re bitswa ke dikgomo go tloga fao ra thunya ra ba ra batamela ra se tsee. Ra tsena dikgomong ra utlwa sella ra ba ra kgaogana ka bogare. Ka fao le rena thunya ka buntsi ra kaketetsa ra thopa motse le dikgomo, ra dula mo ga hlabiwa dikgomo ra tja dinama ra thiba Legōlō jaka leka-moto.

8 Badimong, mo go binang dikomana ra fetsa beke Malebogo a ganella legolong. Go tloga mo ke ge Maburu ba roma moruti Robert Franz go yo rapela kgoši gore a tswa ge a sa tswa re tla thunya ka ditalemeite (Dynamite) gore a hwele ka gare, "Moruti a motsibisa ka ditaba di leng ka teng ke ge a re ba tla mpolaya a mo rapela a re makgowa a ka se dire taba yeo. Ke ge yena a re a ba fologe ke tla tswa, le bona ba gana ba re a ka tshaba a namela dithaba ga tswa gape dithaba tse dibifile bjale ka thaba ya Matje. A fologe re le mo, go tloga mo ke ge a butsisisa moruti gore ka mo go yena mang, yena a re ka mo ke Sehwahe ka mok ke Mokhunthedi, yena a re ke tla ya ka mo go Sehwahe, ga Mokhunthedi ke tshaba Kibi a ka tla a mpolaya a itefetsa nwa ye nkileng ka ba rapela Matebele. Go tloga fao a thoma go apesa basadi dikobo tsa dibatana a tswa a theoga le dira a tsena ka mo lareng ga ya ga Sehwahe sa Mmamotidi, mo thabaneng Sesalong kgaufi le motse wa badumedi ba (Berlin Mission) ga a seno fihla ka lareng apesoa tuku ye tshweu mo hlogong mahlo a gagwe a le mahwebidu, a na le motlogolo wa gagwe morwa Monyebodi ba ba isa tshwane. Motlogolo wa gagwe ba ga Matlala ba mo ntsha ba re ke wa bo bona ke nna lethibolla thaga gare ga magoro a tshabile gona mo thabong ya Matje.

9 Kgaphuhla a bobete ke mapataganya a dithunya ka gohla le sa monna wa ga Matlala ba mo tshabile, ke makorehlela-koma a bahlaping ke yena tsholetse a le tshela phala. Ke mohla wa ge nwa e fedile. Ba romela lentsu go Babirwa gore ka moka ba tle go tsee dikgomo ke ge ba tla go tlo ngwala mebala ya tsona pele a ge ba di ntsha shakeng dipholo tse dikgolo tsona di setse ba re ke sebete sa kgosi (Paul Kruger) Mamelodi a tshwane melodi metsi ya makaba Paul tše di mafsi o a di tseba o fela a di

RM/

korolosa mekaka ke 'mohla Babirwa ba boyelang gas Sefoto sa
Mmakgakgala sa ra motsumi se hohlole o tla re tshosetsa dibata.
Ba gopotse mabele le marotse a bona batho ba Mantotole.

Ba ga Nanwa bona shela ba lebile Tshwane Ntwa ga ena sa botse
batho ba batho ke Mathonya-a-Maburu Schwabe o be a dula Kunapa
kgaufi le noka ya Lephalele le Mantona a gagwe bo Moutlwane le bo-
Hlako Selegong bona ba dula gona mo Belabele (Warabatha).

Ntwa yeo e be e le ya kgosi Kibi a rapela Malebogo ditshaba ka
tšeo, ntwa yeo ke yona e faladitseng ba ga Nanwa le mehleng yeno go
tloga ka P.P.Rust go ye tsena Gauteng ke bona fela ba phatlaletše
le go buntšhi ba bo ile bontshi ba setše.

RM/